

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

6 De gradibus humilitatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

dominum respexisse commemorat tamquam vniuersalem virtutem, qua ad supernum suscipiendum diuinæ largitatis influxum latissime, ac profundissime patula erat. Quare uti autem de substantiali ordine reliquarum virtutum in eis post cardinales, videtur mihi dicendum, quod primo religio, deinde obedientia, & demum misericordia locanda sit. Nam maior rationis bonum relucet in religione que in voluntate est, & debitum reddit Deo creatori, ac preceptorum, quam in obedientia, que debitum reddit preceptorum ipsius. Præce ut tamen misericordiam, que tenet medium in passione tristitia respectu alienæ miseræ, quando maior bonum rationis est bene se habere ad superioribus debitum exhibendum, quam ad passionem particularium defectuum proximi.

Infr. q. 161. arti. 4. ad 4. Et Matth. 3.

Cap. 7.

¶ *Super Quaestiones centesimas. xagessime secunde Articuli sextum.*

IN articulo 6. quaest. 161. in responsione ad primum, quibus ex Martino in quaestione de humilitatis gradibus occurrit, arguente contra hanc responsionem dicendo, quod si beatus Thomas dixisset, quod potest quis credere per omnibus viliozem absque mendacio, falsitate, non videtur mihi verum. Et probatur, quia si sint decem viri humiles aut quilibet est omnibus vilior, aut non. Si non ergo falsa est estimatio, qua quilibet putat se ceteris viliozem, si sic, ergo primus est vilior secundo. Et tunc vltra, ergo secundus non est vilior primo. Probatur ista secunda consequentia: quia si secundus est vilior primo, & primus est vilior secundo, ergo primus est vilior seipso.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quod optime dixit auctor, quod non solum absque mendacio, sed absque falsitate quilibet potest se alio viliozem credere, & dicere. Et cum arguitur, aut quilibet est alio vilior, aut non: respondetur, quod quilibet est alio vilior referens se ad id quod suum est ad id quod Dei est in alio. Ita enim in huiusmodi materia sumitur se, & se alio, cum dicitur, quod quilibet se alio subdere per humilitatem debet. Et cum contra arguitur, si primus est vilior secundo &c. concedi potest totum: quoniam non inconuenit, quod primus sit vilior seipso secundum diuersas rationes. Veruntamen ad rem dicendum est, quod quilibet ratione eius quod suum est, quolibet alio ratione eius quod est Dei, est inferior. Ita quod quilibet est quolibet inferior secundum suum, & superior secundum di-

uinum. Et si hoc inferatur, ergo vilior seipso, secundum diuersa que in materia sunt, & in materia humilitatis accipiuntur termini: ideo est simpliciter vilior, quod ad omnia indignum & inutile se confiteatur. & credat. ergo inconuenienter ista ponuntur inter gradus humilitatis.

¶ 2 Præter. Humilitas ab interioribus ad exteriora procedit, sicut & cetera virtutes. Inconuenienter ergo præmittuntur in præmissis gradibus illa, quæ pertinent ad exteriores actus, his quæ pertinent ad interiores.

¶ 3 Præter. Ansel. in lib. 8. de similitudinibus ponit septem humilitatis gradus, quorum primus est, contemptibilem se esse cognoscere. Secundus de hoc dolere. Tertius, hoc confiteri. Quartus, hoc persuadere, ut hoc adire debeat. Quintus, ut patietur sustinere hoc dici Sextus, ut patiarer contempnibiliter se tractari. Septimus, ut hoc amet, ergo videtur præmissi gradus esse superflui.

¶ 4 Præter. Math. 3. dicit glo. Perfecta humilitas tres habet gradus. Primus est, subdere se maiori, & non præferre se aequali, qui est sufficiens. Secundus est, subdere se aequali, nec præferre se minori: & hoc dicitur abundans. Tertius gradus est, subdere se minori, in quo est omnis multitudo, ergo præmissi gradus videtur esse superflui.

¶ 5 Præter. Aug. dicit in lib. 8. de virg. Mensura humilitatis cuiusque ex mensura ipsius magnitudinis data est, cui est periculis superbia quæ amplius amplexibus insidiatur: sed mensura magnitudinis humana non potest sub certo numero graduum determinari, ergo videtur quod non possunt determinari gradus humilitatis assignari.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictis patet, humilitas essentialiter in appetitu consistit, in quod aliquis refrinat impetibus animi sui, ne inordinate

re, quam interiorem radicem extirpare debet. Ad hoc dicitur, quod auctor magis dicit, quod primus actus exterior debet, quod sine interior bono non potest esse, a cohibendo exteriores actus, & deinde extirpanda peccata, quod experientia quotidiana magistri Nouitiorum ab his que per se in principio deinde ad per se paulatim se eligunt perducuntur. In hoc ordo humani studii est, in primo quo per exteriores actus cohibendos per actus ipsos, quod intendunt, & eligunt cohibendos exteriorum, ut perfectus fiat in via humana latro primi omnino perueniens secundum

¶ Ad secundum vero dicitur, quod actus illi interiores imperantes prohibitiones exteriorum boni quidem sunt, sed non operantur, quod sunt humilitatis, nisi dispositio: quoniam aliarum virtutum sunt actus proprii illi, qui ponuntur in gradibus primis, ut patet de prohibitione lingue, & incepte letitiae, &c. Sed inter gradus humilitatis computantur, quia ad illa disponunt, ascensumque faciunt. Ad primum autem contra extirpationem radicis postpositam dicitur, quod sic semina virtutum insunt homini naturaliter, ita fomes peccati inest homini ex natura lapsi. Primum sunt sensus hominis ad malum. Ad fomentum autem peccati spectat radix superbia, appetitus propriae excellentiae, quem maximum in nobis experimur, adeo ut etiam ante naturam lapsum, hoc dicitur sit: Eritis sicut dii &c. Itaque, nihil in primis naturaliter est, qui non egeat extirpatione radicis huius tam secundae, & profundae. Deinde secundum id quod in pluribus accidit, doctrina moralis dari debet. Constantem autem quod in pluribus extirpatione radicis opus est. Omnes namque appetitus excellentiae trahimur. Ad secundum dicitur, quod fallum est in primis, quod non est humilitas, nisi sit extirpata radix superbiae. Ad extirpandam enim radicem superbiae multae perfectionis humilitate opus est. Fallum est deinde, quod in primo gradu oporteat adesse humilitate internam, nisi dispositio, quae manifeste fiat cum interna radice postmodum extirpanda. Fallum deinde est, quod in illis verbis primi gradus firmatur humilitas pro interna virtute, sed pro deiectione. Quod patet ex hoc, quod in primo gradu iubetur offensio humilitatis. Certum est autem, quod in primo gradu non praecipitur quis manifestare virtutem, cum ad humilitatem praecipue spectat occultare, non offendere

teudat in magna, sed regulam habet in cognitione, ut scilicet aliquis non se existimet supra id esse quod est: & vtriusque principium, & radix est recedentia, quam quis habet ad Deum. Ex interiori autem dispositione humilitatis procedunt quaedam exteriora signa in verbis, & factis, & gestibus, quibus id quod interius latet, manifestatur, sicut & in ceteris virtutibus accidit. Nam ex visu cognoscitur, & ab occursum faciei sensatus, ut dicitur Ecclesiast. 19. & ideo in praedictis gradibus humilitatis ponitur aliquid quod pertinet ad humilitatis radicem, scilicet duodecimus gradus, qui est ut homo Deum timeat, & memor sit omnium quae praecipit. Ponitur etiam aliquid pertinens ad appetitum, ne scilicet in propria excellentiam inordinate tendat: quod quidem fit tripliciter. Vno modo, ut homo non sequatur propriam volutatatem, quod pertinet ad undecimum gradum. Alio modo, ut regulet eam secundum superioris arbitrium: quod pertinet ad gradum decimum. Tertio modo, ut ab hoc non desistat propter dura & aspera, quae occurrunt, & hoc pertinet ad nonum. Ponuntur etiam quaedam pertinentia ad existimationem hominis recognitionis suum defectum: & hoc tripliciter. Vno quidem modo per hoc, quod proprios defectus recognoscit & confiteatur: quod pertinet ad octavum gradum. Secundo, ut ex consideratione sui defectus aliquis insufficientem se existimet ad maiora: quod pertinet ad septimum. Tertio, ut quantum ad hoc alios sibi praeferat: quod pertinet ad sextum. Ponuntur etiam quaedam, quae pertinent ad exteriora signa, quorum vnum est in factis, ut scilicet homo non recedat in suis operibus a via communi: quod pertinet ad quintum. Alia duo sunt in verbis, ut scilicet homo non preteriat tempus loquendi, quod pertinet ad quartum: nec excedat modum in loquendo, quod pertinet ad secundum. Alia vero consistunt in exterioribus gestibus, puta, in reprimendo excellentiam oculorum, quod pertinet ad primum: & cohibendo exterius risum, & alia incepte letitiae signa, quod pertinet ad tertium.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod aliquis absque falsitate

A potest se credere, & pronunciare omnibus viliores secundum defectus occultos, quos in se recognoscit, & dona Dei quae in aliis latent. Vnde Aug. dicit in libro de virginia. Existimate aliquos in occulto superiores, quibus estis in manifesto meliores. Similiter etiam absque falsitate potest aliquis confiteri, & credere ad omnia se inutilem esse & indignum per proprias vires, ut sufficientiam suam totam in Deum referat, secundum illud 2. ad Corinth. 3. Non quod sufficientes simus aliquid cogitare a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Non est autem inconueniens, quod ea quae ad alias virtutes pertinent, humilitati ascribantur: quia sicut vnum virtutum oritur ex alio, ita naturali ordine actus vnius virtutis procedit ex actu alterius.

AD SECUNDUM dicendum, quod homo ad humilitatem peruenit per duo. Primo quidem & principaliter per gratiae donum: & quantum ad hoc interiora praecedunt exteriora. Aliud autem est humanum studium, per quod homo prius exteriora cohibet, postmodum pertingit ad extirpandum interiorum radicem: & secundum hunc ordinem assignantur hic humilitatis gradus.

AD TERTIUM dicendum, quod omnes gradus, quos Anselmus ponit, reducuntur ad opinionem, & manifestationem, & voluntatem propriae obiectionis. Nam primus gradus pertinet ad cognitionem proprii defectus: sed quia vituperabile esset, si quis proprium defectum amaret, hoc per secundum gradum excluditur. Sed ad manifestationem sui defectus pertinent tertius, & quartus gradus, ut scilicet aliquis non solum simpliciter suum defectum enuntiet, sed etiam persuaadat. Alii autem tres gradus pertinent ad appetitum, qui excellentiam exteriorem non querit: sed exteriorem abiectionem vel aequanimiter patitur siue in verbis, siue in factis: quia sicut Greg. dicit in registro. Non grande est his nos esse humiles, a quibus honoramur, quia & hoc saeculares quilibet faciunt: sed illis maxime humiles esse debemus, a quibus aliquid patimur: & hoc pertinet ad quintum, & sextum gradum. Vel etiam desideranter exteriorem abiectionem amplectitur, quod pertinet ad septimum gradum: & sic omnes illi gradus continentur sub sexto, & septimo superius enumeratis.

AD QUARTUM dicendum, quod illi tres gradus accipiuntur non ex parte ipsius rei, id est, secundum naturam humilitatis, sed per comparationem ad gradus hominum, qui sunt vel maiores, vel minores, vel aequales.

AD QUINTUM dicendum, quod etiam illa ratio procedit de gradibus humilitatis non secundum ipsam naturam rei, secundum quam assignantur praemissi gradus, sed secundum diuersas hominum condiciones.

virutes. Hoc enim magis ad sanctitatem quandam induceret, quam ad humilitatem. Sed intentio primi gradus est, ut homo ex corde, non sicte, ostendat secundum corpus, & specialiter secundum deiectionem oculorum in terram, humilitatem, hoc est, deiectionem, ut inchoando ab exteriori deiectione voluntaria, ad internam virtutem, quae intus animi motus deicit, quae humilitas vocatur, ascendat. Quocirca licet in hac exteriori deiectione voluntaria interueniat interior electio bona disponens ad humilitatem, non tamen fit huiusmodi exterior deiectione ad ostendendum illam internam humilitatem, sed ad acquirendam illam.

¶ Super

Cap. 52. par. 2. med. som. 6.

Li. 2. cap. 24. circa med.

In arg. 1.

In art. 1. & 2. simul q. 162. dubium occurrit de quidditate superbia. Videtur enim diversimode diffiniri. Et quonia prim-

QVAESTIO CLXII.

De superbia, in octo articulos diuisa.

OSTEA considerandum est de superbia.

Et primò, De superbia in communi.

Secundò, De peccato primi hominis, quod ponitur esse superbia.

CIRCA primum queruntur octo.

Sumatur relatiue, an absolute. Secunda, est noua ex Martino in quaest. 1. de superbia. An sit sufficiens hec definitio, uel oporteat addere ly contemptiua: ita quòd superbia est appetitus excellentie non cuiuscumque, sed contemptiua, seu despectiua. Expedit uero scire, quòd hæc quaestio noua clauditur in prima. Nam excellentia relatiue sumpta claudit in se aliorum despectionem. In eo siquidem quòd ut excellens alios homo se habet, necesse est ut in tali actu contemnat omnes, quos in ueritate non excellit. Apparet quoque ex speciebus superbia assignatis a Greg. de quibus est in hac quaest. specialis articulus, quòd appetere excellentiam despicendo alios, ad quartam superbiae speciem spectat. Non continuit igitur rationem generis superbiae contemptus, seu despectus. Attendatur & idem alie superbiae species. Nam appetitus excellentie quasi a se, aut suis meritis, nihil dicit de excellentia contemptiua aliorum, & tamen prima due species superbiae in his consistunt. De ipsa autem prima quaestione non clare liquet altera pars: quonia tres primae species superbiae, nihil de excellentia relatiue dicentes, testantur genus non esse relationem excellentie. Quarta uero in relationem consistens testatur genus non absolutum. Actus quoque superbi inuenitur in excellentia utroque modo: nam superbus appetit se celsum, & magnum. Et propterea Augusti. 14. de ciuitate Dei, per celsitudinis, non excellentie nomen definit superbia: & rursus superbus appetit superare alios, & ire super, ut ipsius nomen sonat. Et propterea author in 3. articulo huius quaest. in calce dixit, quòd proprie pertinet ad superbiae inordinatam praesumptionem alios superandi. Videtur mihi, quòd excellentia communiter se habens ad absolute & relatiue, sit proprium obiectum superbiae; sicut ens communiter se habens ad absolute & relatiuum, est proprium obiectum metaphysice. Et hinc prouenit, quòd ta appetitus excellentie absolute, quam relatiue uerificatur, & attribuitur superbiae, & nunc per celsitudinem, nunc per excellentiam definitur. Est igitur superbiae appetere hoc, quòd est excellere, & celsitudinem. Sed quonia multa alia uia uidentur celsitudinem peruersam appetere, nam praesumptio appetit celsitudinem peruersam in operibus, ambitio in honoribus, inanis gloria in gloria, ideo querenda est celsitudo, quae sit obiectum superbiae alterius rationis ab istis, inquit Martinus. Vbi scito, quòd dupliciter potest poni celsitudo alterius rationis ab istis. Vno modo, tamquam in alia materia, sicut celsitudo uindictationis alterius rationis dicitur a celsitudine honoris. Alio modo, sicut celsitudo simpliciter distinguitur formaliter a celsitudinibus concretis tali & tali materiae: sicut motus simpliciter est alterius rationis a motibus applicatis, puta locali, alterationis, generationis &c. Et quòd hic sit tanta formalis distinctio, quòd sufficiat ad distinctionem specificam habituum, patet ex hoc quòd specie distinguitur scientia de motu simpliciter, quae traditur in libris physicorum, a scientia de motu ad ubi, quae in libro coeli, & motu ad formam simpliciter, quae in lib. de generatione &c. ita quòd obiectum superbiae est celsitudo simpliciter, & non in tali, uel tali materia: praesumptio autem ad celsitudinem operum supra se, ambitio ad celsitudinem honoris &c. feruntur. Et si perpicacius perscrutari fuerimus, inueniemus quòd sicut celsitudo iuncta operibus, uel praeiis inuenitur obiecta dictis uitijs, ita celsitudo iuncta ad modum praesumptuosus in celsum opus, ambitiosus in celsum honorem, ita superbus in celsitudinem sui tendit. Hæc. n. sola directe est peruersa celsitudo simpliciter, ceterae sunt peruersae celsitudines se-

Fundum partem, puta in honoribus, et in gloria. Et ut melius percipiatur quod deinde supra persona potest ad uirtutem, uel melius habere, scilicet ut obiectum, uel subiectum, ut ne siquidem est omni uirtuti & uicio, quod in...
Primò, Vtrum superbia sit peccatum.
Secundò, Vtrum sit vitium speciale.
Tertio, In quo sit sicut in subiecto.
Quartò, De speciebus eius.
Quinto, Vtrum sit peccatum mortale.
Sextò, Vtrum sit grauissimum omnium peccatorum.
Septimò, De ordine eius ad alia peccata.
Octauo, Vtrum debeat poni vitium capitale.